

TAKIM SPORLARI VE BİREYSEL SPORLAR YAPAN SPORCULARIN SALDIRGANLIK DÜZEYLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Erkut TUTKUN¹ Buket Ç. GÜNER² S.Ahmet AĞAOĞLU¹ Recep SOSLU³

ÖZET

Bu çalışmanın amacı takım ve bireysel spor yapan oyuncuların saldırganlık düzeylerinin, saldırganlığı etkileyen bazı faktörler açısından değerlendirilmesidir. Bu araştırmada İpek İlter (Kiper) tarafından geliştirilen, 30 maddeden ve üç alt testten (yıkıcı saldırganlık, atılganlık ve edilgen saldırganlık) oluşturulmuş saldırganlık envanteri kullanılmıştır. Araştırmaya 120 (%50)'si takım sporları 120 (%50)'si bireysel spor yapan toplam 240 sporcu katılmıştır. Çalışmada, bireysel spor yapan oyuncuların yıkıcı saldırganlık, edilgen saldırganlık ve genel saldırganlık ortalama puanları ile takım sporu yapan oyuncuların saldırganlık ortalama puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark tespit edilmiştir ($p<0.05$). Spor, bireyleri ve grupları karşılıklı bir rekabet ve yarışma içine sokar. Rakiple doğrudan teması gerektiren sporların takım sporlarına göre saldırganlığa ve şiddete daha yatkın oldukları görülmektedir. Sporda çoğu zaman başarma, galip gelmeye eşanlamlı olarak düşünöldüğünden fiziksel davranışlardaki kontrolsüzlük bir yerde galip gelme amacına hizmet etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Bireysel sporlar, takım sporları, saldırganlık

EVALUATION OF AGGRESSION LEVELS OF INDIVIDUALS PARTICIPATING IN TEAM AND INDIVIDUAL SPORTS

ABSTRACT

The aim of the present study is the evaluation of aggression levels of individuals participating in team and individual sports in terms of some factors effecting aggression. In this study, an aggression criterion composed of 30 items and three subtests (hostile aggression, hardiness and passive aggression) developed by İpek İlter (Kiper) was used. 240 athletes participated in the present study, and half of these participants (120- 50%) were those dealing with team sports and the other half (120- 50%) were those dealing with individual sports. A statistically significant difference was determined between the average aggression scores of players dealing with team sports and individual sports, regarding hostile aggression, passive aggression and general aggression ($p<0.05$). Sports create a competition between groups and individuals. A violence and aggression tendency is observed in sports requiring direct contact with the opponent compared to team sports. Generally in sports success is considered synonymous to defeating or winning and therefore control deficiency in physical behaviour serves to the aim of winning.

Key Words: Individual sports, team sports, aggression

¹Ondokuz Mayıs Üniversitesi.,Yaşar Doğu BESYO,Samsun, etutkun@ omu.edu.tr

²Çarřamba İlköğretim Okulu-Samsun

³Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor ABD Yüksek Lisans Öğrencisi, recepfosli@hotmail.com

GİRİŞ

Türk Dil Kurumu'nun tanımına göre saldırganlık; kötülük ya da yıpratma amacıyla bir kimseye karşı doğrudan doğruya silahlı ya da silahsız bir eylemde bulunma, bireyin kendi düşünce ve davranışlarını dıştaki direnmelere karşın, zorla karşısındakine benimsetme çabası olarak tanımlanmaktadır [1].

Saldırganlığı Tiryaki (2000) karşısındakine üstün gelmek, onu yönetmek, bir işi bozmak, boş çıkarmak için düşmanca, incitici, hırpalayıcı, acı/ağrı verici davranış biçimi olarak açıklarken [2]; Çobanoğlu (2005) esas olarak dış uyarılara karşı bir tepki değil, insanın içinde, serbest kalmaya çabalayan ve dış dürtülerin yeterli olup olmamasına bakmaksızın anlatımını bulacak bir uyarımadır şeklinde tanımlamaktadır [3]. Kaufmann (1970) saldırganlığı, hoş olmayan bir uyarıcının canlı bir hedefe yöneltilen davranış biçiminde görmekte; Baron (1977) ise onu başka birisine zarar verme, incitme amacı güden bir davranış şekli; Cox (1985) başka bir kişiyi incitme amaçlı davranışın sonucu olarak açıklarken [4]; Gergen ve Gergen (1986) saldırganlığın salt davranışsal olmadığını, davranışa öfke, düşmanlık, patlama gibi duygusal öğelerin de eşlik ettiğini belirtmektedir [5].

İnsanlar ilişkilerinde çekingen, saldırgan, yönlendirici ve atılgan olmak üzere dört farklı temel davranış biçimlerinden birini seçerek tepkide bulunurlar [6]. Saldırganlığın nedenlerine inildiğinde, saldırıda bulunan kişinin sosyal ve psikolojik açıdan eksikliklerinin bulunduğu ve bu eksikliklerini gidermek veya tamamlamak için kendisini bu şekilde ifade ettiği görülmektedir. Saldırganlık konusunda Freud, Wheite ve Murray'a ait farklı teoriler bulunmaktadır. Bu teorisyenler saldırganlığı farklı nedenlere dayandırarak bağlı buldukları ekolleri esas almak suretiyle açıklamaya çalışmışlardır. Ancak tüm teorilerin ortak yanı, bireyin psikolojik ve sosyolojik olgunluğu oranında saldırganlık içgüdülerini yitirdiği şeklindedir. Saldırganlığın bir ihtiyaç mı yoksa bir etkiye karşı gösterilen tepki mi olduğu konusu halen araştırmalara konu olmaktadır. Saldırgan kişiler kırgınlık ve öfke dolu olup, öfke krizleri ve şiddet saldırılarıyla içlerindeki düşmanlığı dış dünyaya vurmaktadırlar [7].

Saldırganlık; yıkıcı saldırganlık, atılganlık ve edilgen saldırganlık olmak üzere üç başlıkta incelenmektedir. Yıkıcı saldırganlık, düşmanlık içeren saldırganlıkla eş anlamlı olarak düşünülmektedir. İnsanlar beklentilerini gerçekleştiremediği zamanlarda hayal kırıklığı, üzüntü, korku gibi karmaşık duygular içerisine girebilmektedir. Bu duygu yoğunluğu içindeki kişi, toplumun kabul etmeyeceği saldırgan bir tutum sergileyebilmektedir. Burada, kişi kendine zarar verdiği inandığı kaynağa doğru hareketle, zarar verme amacını taşımaktadır [8]. Atılganlık, kişiler arası iletişim ve etkileşimi kurmadaki sağlıklı davranış biçimlerinden birisi olarak belirtilmektedir. Atılganlık aynı zamanda bireyin haklarını korumada, düşüncelerini, duygularını ve inançlarını doğrudan, dürüst, uygun yollarla ve başkalarının haklarını gözeterek ortaya koyma biçimidir [9]. Atılganlık ile saldırganlık arasında temel bazı farklılıklar dikkat çekmektedir. Saldırganlıkta kişi karşısındakilerin haklarını gözetmemekte, onlara saygı duymamakta, düşüncelerini kabul ettirebilmek için şiddet ve zorlama gibi yollara başvurmaktadır. Atılganlık davranışında düşünce kabul ettirilmeye çalışılırken, saygı çerçevesi içerisinde yapılmaktadır. Ancak atılganlık gösteren kişiler kendilerine saygısızlık ve haksızlık yapılmasına izin vermezler [7]. Edilgen saldırganlık ise, karşısındaki kişiyi öfkelenmeden saldırganlık duygusunun tatmin edilmesidir. Burada karşısındakini somut olarak incitme arzusu baskındır. Edilgen saldırganlık pasif bir davranış şekli olduğu için, burada sürekli mücadeleden kaçma söz konusudur. Edilgen saldırganlık dolaylı bir saldırganlık türü olarak değerlendirilebilmektedir [4,8].

Günlük hayatımızın doğal unsurlarından biri haline gelen saldırganlık, maalesef yaşamımızın tüm boyutlarında olduğu gibi sportif faaliyetlerde de görülmekte ve sporda saldırganlık bir boşalma

vasıtası olarak algılanmaktadır. Dünyada ve Türkiye’de sporda saldırganlık giderek artmaktadır. Öyle ki bugün yapısal, çevresel, sosyal ve bilişsel değişkenler grubu, izleyici şiddetiyle birleşerek sporda tehdit oluşturmaktadır [10]. Kişi, cemiyetin normal şartlarda yasakladığı veya hoş görmediği saldırgan davranışları, spor vasıtasıyla yok etmeye çalışmaktadır. Özellikle insanların otoriteye başkaldırma, baskıya boyun eğmeme gibi isyanları spor aktivitelerinde yer alan ve tamamen kurallar içerisinde bulunan hırs veya agresif davranışlar biçiminde ortaya çıkarak sporcuların saldırganlık dürtülerinin en alt düzeyde seyretmesine sebep olabilir. İnsanlarda otoriteye başkaldırma, baskıya boyun eğmeme gibi isyanların yerine spor faaliyetlerinde bu hırs ve agresif davranışlarda bulunmakta, ceza vermekten zevk duymaktadır. Spor sayesinde zihin ve beden bakımından rakiplerini yenerek tatmine kavuştuğu söylenebilir. Fakat bazı araştırmacılar tarafından sporun kısmen bireylerin saldırganlık arzularını önlemesinin aksine artırdığı düşüncesi de savunulmaktadır [11].

Sporadaki saldırganlık sorunu; sporcunun özelliklerine, antrenörün verdiği taktiğe, taraftar ve medya baskısına bağlı olabilmektedir. Özellikle takım sporlarında saldırganlığı içeren “agresif savunma ve oyun” gibi terminolojiler son derece önemlidir. Burada geçen agresif terimi onaylanan bir durumu göstermektedir. Belirlenmiş kuralların sınırını aşmadığı sürece desteklenmekte, hatta ödüllendirilmektedir. Oysa, günlük yaşamda agresif davranışlar ya toplumsal kurallarla ya da yasalarla sınırlanmakta, yaptırım uygulanmaktadır [6].

Bu çalışmanın amacı takım ve bireysel spor yapan oyuncuların saldırganlık düzeylerinin, saldırganlığı etkileyen bazı faktörler açısından değerlendirilmesidir.

MATERYAL VE METOD

Çalışmaya, Samsun ilindeki spor kulüplerde oynayan 240 sporcu katılmıştır. Katılımcıların 120’si (%50) takım sporları (40 futbolcu, 40 voleybolcu ve 40 basketbolcu) ve 120 (%50)’si bireysel spor (40 yüzücü, 40 güreşçi ve 40 tekwandocu) yapan sporculardır.

Katılımcılara iki bölümden oluşan bir anket formu gözlem altında uygulanmıştır. Anketin ilk bölümünde sporcuların demografik özelliklerini (yaş, cinsiyet, spor türü) içeren sorular, ikinci bölümünde, saldırganlık envanteri yer almaktadır. Geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Kiper (1984) tarafından yapılan “Saldırganlık Envanteri” 30 maddeden ve yıkıcı saldırganlık, atılganlık ve edilgen saldırganlık olmak üzere 3 alt ölçekten oluşan bir envanterdir[12]. Envanterde her bir alt test 10 soru ile belirlenmiştir. Sorular “bana hiç uymuyor” ve “bana çok uyuyor” uçları arasında yanıtlamayı içeren 7’li Likert tipidir. Kuramsal olarak her bir alt testte, her soruya bana çok uyuyor şeklinde yanıt veren kişi artı (+)30, bana hiç uymuyor şeklinde yanıt veren kişi ise eksi (-)30 puan almaktadır. Ancak istatistiksel olarak eksi puanlar kullanılmayacağından ve sıfır sayısının istatistiksel analizde sorun yaratacağı düşüncesiyle her toplam puana 31 sayısı ilave edilmiştir. Bu sayede her bir alt testten alınan puan 1, en yüksek puan 61 olmaktadır. Envanterin kendisinde olmamakla birlikte, her üç alt ölçeğin toplam puanlarından yola çıkılarak her denek için genel bir saldırganlık puanı da elde edilmiştir [4].

Verilerin normal dağılıma uygunluğu Kolmogorov Smirnov testi ile değerlendirilmiştir. Normal dağılıma uymayan veriler ortanca (minimum-maksimum), uyan veriler ortalama \pm standart sapma ve sayı (%) olarak verilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde Student t testi, Mann Whitney U testi ve kıkare testi kullanılmıştır. İstatistiksel anlamlılık düzeyi $p<0.05$ olarak alınmıştır.

BULGULAR

Katılımcıların bazı sosyodemografik özellikleri Tablo-1’de sunulmuştur. Çalışmada iki grup arasında yaş ve cinsiyet açısından istatistiksel yönden anlamlı bir farka rastlanılmamıştır.

Tablo-1: Katılımcıların bazı sosyo-demografik özelliklerinin dağılımı

Özellik	Takım Sporu	Bireysel Spor	p
Yaş	23 (18–29)	24 (17–30)	>0.05
Cinsiyet	Kadın	46	>0.05
	Erkek	74	

Bireysel ve takım sporları yapan katılımcıların saldırganlık alt başlıklarından aldıkları puanların dağılımı Tablo-2’de verilmiştir. Bireysel spor yapanların yıkıcı ve edilgen saldırganlık puanlarının takım sporu yapanlara göre istatistiksel olarak anlamlı daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Tablo-2: Katılımcıların saldırganlık envanterinin alt başlıklarından aldıkları puanların branşlara göre dağılımı

Branşlar	Yıkıcı Saldırganlık	Atılgnlık	Edilgen Saldırganlık	Genel Saldırganlık
Takım sporları	27.9 ± 7.8	32.3 ± 6.1	23.8 ± 7.5	89.7 ± 16.4
Bireysel sporlar	32.3 ± 7.9	31.0 ± 8.9	28.7 ± 8.8	98.7 ± 20.3
p	<0.05	>0.0.5	<0.05	<0.05

Katılımcıların saldırganlık alt başlıklarından aldıkları puanların cinsiyete göre dağılımı Tablo-3’de verilmiştir.

Tablo-3: Katılımcıların saldırganlık envanterinin alt başlıklarından aldıkları puanların cinsiyete göre dağılımı

Cinsiyete	Yıkıcı Saldırganlık	Atılgnlık	Edilgen Saldırganlık	Genel Saldırganlık
Kadın	28.2± 8	38.3±7.8	24.5±8.3	91.8±16.1
Erkek	27.7±7.6	37.1±6.2	23.2±7	88.2±16.5
p	>0.05	>0.05	>0.05	>0.05

TARTIŞMA

Çalışmada bireysel spor yapan oyuncuların yıkıcı saldırganlık puanlarının, takım sporu yapan oyuncularından istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu sonuç rakiple doğrudan teması gerektiren bireysel sporların, yıkıcı saldırganlıktaki artışa etkisi olduğunu göstermektedir. Yapılan çalışmalarda takım sporu yapan oyuncuların, bireysel spor yapan oyunculara göre daha yüksek seviyede saldırganlık sergiledikleri ortaya konulmuştur [6,13,14]. Bu farklılığın çalışmadaki bireysel spor branşlarının diğer çalışmalarda tercih edilen bireysel spor branş farklılıklarından da kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Spor, bireyleri ve grupları karşılıklı

rekabet ve yarışma içine sokmaktadır. Direkt rekabet bireyler veya gruplar arasında tartışmalara, kavgalara, çatışmalara neden olabilmektedir. Bu çatışmalar esnasında saldırganlık içeren davranışlar sergilenebilmektedir. Bunlar sözlü veya fiziksel olabileceği gibi, doğrudan bir obje kullanarak diğer bir sporcuya yönelmiş hareketler de olabilmektedir. Bireysel sporların birçoğunda rakibe doğrudan saldırıda bulunma söz konusu oyunun taktiksel bir sonucu olarak görülürken, takım sporlarında rakibe temasa sınırlı kurallar çerçevesinde izin verilmektedir. Birçok takım sporlarında rakibe doğrudan fiziksel saldırı hemen oyundan uzaklaştırılmayı veya sporcuyu ya da takımına ağır cezayı gerektirirken, bireysel sporlarda bu tür hareketler puan almaya yönelik davranışlar olarak algılanabilir. Sportif ortamda, amaca yönelik her hareket rakip tarafından bir engellenme ile karşılanmaktadır. Dolayısıyla engellenme ile ortaya çıkan gerginlik ve öfke saldırganlığa neden olabilmektedir. Gerek izleyenlerin gerekse sporcuların rakibe doğru yaptıkları bu temaslar bireysel sporlarda beklenen bir davranış Őeklidir.

Çalışmada takım ve bireysel spor yapan katılımcıların atılganlık puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark saptanmamış ($p>0.05$), ancak takım sporu yapanların puanları bireysel spor yapanların puan ortalamalarından daha yüksek bulunmuştur. Erşan ve ark.(2009) yapmış oldukları çalışmada da, takım sporu yapan sporcuların atılganlık puanları ile bireysel spor yapan sporcuların puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı fark bulunmazken, takım sporu yapan sporcuların atılganlık puanlarını daha yüksek tespit etmişlerdir [6]. Yaşadığımız toplumda atak, yani hızlı hareket etmek benimsenir ve teşvik edilir. Son yıllarda da toplumumuzda görülen hızlı kültürel değişim ve amaca ulaşmak için her yolun geçerli olduğu düşüncesi, kişisel başarıların imrenilerek seyredildiği veya takip edildiği bir ortamda değer yargılarımız toplum içinde bireyselliği ön plana çıkarmaktadır. Bu nedenle takım sporu yapan katılımcıların ön plana çıkabilmek için yaptıkları hareketler ortaya konan sonuçlar için Őařırtıcı değildir.

Çalışmada, bireysel spor yapan katılımcıların takım sporu yapanlara göre puanlarının daha yüksek olduğu ve gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir ($p<0.05$). Saldırganlıktan söz edilebilmesi için öncelikle bir davranışın ortaya çıkması, davranışın zarar ve incitme niyeti taşınması, zarar verme veya incitmenin gerçekleşmesi gerekir. Bu fiziksel ya da psikolojik olabilir. Vurmak veya tekmelemek kadar birisine küfür etmek ve kötü söz söylemek de saldırganlıktır. Saldırganlık envanterini, bu tip davranışlar gösteren bir oyuncunun cevaplamaşı halinde, bir amaca ulaşmak için araç olarak kullanılan edilgen saldırganlığı ölçen maddelere ve bir kişiye acı ve zarar vermek amacıyla girişilen yıkıcı saldırganlığı ölçen maddelere pozitif cevaplar vermesi doğaldır. Bu durumda her ikisi arasında anlamlı bir ilişki çıkması beklenebilir [15]. Burada, bireysel sporla ilgilenen sporcuların müsabaka boyunca kendi kararlarını vermeleri ve aldıkları kararların sadece kendi müsabaka sonuçlarını etkilemesi sebebiyle, takım sporu yapan sporculara göre daha bağımsız ve avantajlı oldukları düşünülmektedir. Zira takım içinde uyum veya uyumsuzluğun birinci dereceden herkesi dolaylı etkilediği takım sporunda bireylerin daha çok baskı altında oldukları söylenebilir.

Çalışmada, bireysel spor ile takım sporu yapan katılımcıların genel saldırganlık ortalama puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark tespit edilmiştir ($p<0.05$). Kuru ve Bayar (1989), bireysel spor yapan erkeklerin takım sporu yapan erkeklerden daha saldırgan davranışlar sergilediklerini bildirmektedir [16]. Bu sonuç bizim çalışmamızla paraleldir. Ancak bu sonuçların aksine Kuru ve Gökçeoğlu yaptıkları araştırmada, takım sporu yapanların bireysel spor yapanlara oranla daha saldırgan oldukları sonucuna ulaşmışlardır [17]. Bireysel sporcuların müsabaka boyunca kendi kararlarını kendilerinin vermesi, yaşadıkları ruhsal veya toplumsal sorunların yoğunluğu, spordaki beklentilerine ulaşamama ve bundan etkilenme düzeyleri, müsabakalardaki hakem yönetimleriyle

ilgili negatif algıları, yahut antrenman periyotlarındaki yüklenme ağırlığına bağlı yaşanan fiziksel sorunlar, veya beklenenin altında performans sergilemeleri türünden pek çok sebep, bireysel sporcuların saldırgan davranışlar ortaya koymasını ve bu tarz davranışa yönelmelerini kısmen açıklayabilir.

Çalışmada, bayan sporcuların saldırganlık alt puanlarının erkek sporculardan daha yüksek olduğu ancak aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır ($p>0.05$). Çalışma sonuçlarının aksine Erşan ve ark.(2009)'nın yapmış olduğu çalışmada, erkeklerin bayanlara göre yıkıcı saldırganlık puan ortalamalarının daha yüksek olduğunu tespit etmişlerdir [6]. Lancelotta ve Vaughn (1989), çalışmalarında erkeklerin bayarlardan daha saldırgan olduğunu belirlemişlerdir [18]. Bu çalışmada bayan sporcuların saldırganlık alt puanlarının erkeklere göre daha yüksek olması; artan bayan sporcu sayısına bağlı olarak ortaya çıkan olumsuz rekabet şartları ile açıklanabilir. Günümüzde yalnızca spor alanında değil, diğer alanlarda da daima erkeklerin daha saldırgan olacağı görüşü yaygındır. Yine bilindiği üzere erkeklerin saldırganlığı genel olarak açık ve fiziksel türdendir. Bayan sporcuların saldırganlıkları, fiziksel güç gösterisi olmayan daha çok zihinsel ve sözel türdendir, bayanların bu saldırgan duygularını ortam buldukları zaman erkeklerden daha etkili olarak ortaya koyabilmektedir [19]. Gill (1986) bir çalışmasında, bayan sporcuların katıldığı yüksek temaslı spor dalları sayısında önemli bir artış olduğunu tespit etmiştir [20]. Çalışma sonuçlarının aksine, Rainey (1984) ise; erkeklerin bayanlara göre saldırganlığa fazla angaje olduklarını ve saldırganlığın erkekler tarafından her ortamda kabul edilebilir bir davranış olarak görüldüğünü belirtmektedir [21]. Bu farklılıkların oluşmasında, takım veya bireysel spor yapan bayanların sosyo-kültürel yapıları, içinde yaşadıkları toplumun kadına verdiği önem ve hassasiyet düzeyi ve ailelerin özellikle çocuk yetiştirmedeki cinsiyet ayrımıyla ilgili tutumları etkili olabilir.

Sonuç olarak spor, bireyleri ve grupları karşılıklı bir rekabet ve yarışma içine sokmaktadır. Rakiple doğrudan teması gerektiren bireysel sporların takım sporlarına göre saldırganlığa ve şiddete daha yatkın oldukları görülmektedir. Sporda çoğu zaman başarıya, galip gelmeye eşanlamlı olarak düşünüldüğünden fiziksel davranışlardaki kontrolsüzlük bir yerde galip gelme amacına hizmet etmektedir.

Öneriler

Sporcuların saha içinde ve dışındaki davranış özellikleri iyi tanımlanmalı ve kişisel maç taktiği geliştirilmeli,

Sağlıklı iletişim ve saldırgan tutumlarla baş etme konusunda bilimsel yayınlardan ve psikolojik danışmanlardan faydalanılmalı, saldırgan tutum ve davranış sergileyen sporcuların spor dışında farklı sosyal aktivitelere katılmalarını sağlayarak saldırgan tutum ve davranışlarının önüne geçmeleri sağlanmalıdır.

Antrenörler, sporcuları saldırgan olmayan modelleri göstererek eğitmeli, aksi durumda sporcuların saldırgan davranışlara yönelten veya onları bu davranışlardan dolayı ödüllendiren antrenörlere sporcular gibi cezalar uygulanabilmelidir.

Kulüp yöneticileri ve antrenörler, karşılaşma öncesi karşı tarafa olumsuz mesajlar gönderen davranışlardan kaçınmalı, ezeli rekabet içerisinde olduğu söylenen takımlar arasında iletişim pozitif biçimde artırılmalı ve desteklenmelidir.

Ailelerin çocuklarının yanında saldırgan tutum sergilemekten şiddetle kaçınmalıdır. Saldırgan tutum ve davranış sergileyen çocuklara küçük sorumluluklar vererek ve çeşitli aktivitelere katılmalarını sağlayarak destek olabilirler

KAYNAKLAR

1. Türk Dil Kurumu.2010 [Erişim tarihi; 01 Şubat 2010]. <http://www.tdkterim.gov.tr/bts>
2. Tiryaki Ş. Spor Psikolojisi. Kavramlar, Kurallar ve Uygulama, Eylül Kitap ve Yayınevi, Ankara. 2000.
3. Çobanoğlu Ş. Mobbing, İşyerinde Duygusal Saldırı ve Mücadele Yöntemleri. Timaş Yayınları, İstanbul, 2005.
4. Güner ÇB. Takım Sporları ve Bireysel Sporlar Yapan Sporcuların Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2006.
5. Gergen KJ. Gergen MN. Social Psychologie. 2nd Edition. N.Y: Springer-Verlag.1986.
6. Erşan EE. Doğan O. Doğan S. Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Sosyodemografik Açından Değerlendirilmesi, Cumhuriyet Tıp Dergisi. 2009;31: 231–238
7. Kabak F. Ergenlerde Spora Katılımın Saldırgan Davranışlar Üzerine Etkilerinin İncelenmesi Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2009.
8. Bostan G. Kılıçgil E. Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencisi Olan ve Olmayan Ankara Üniversitesi Öğrencilerinin Saldırganlık Boyutları, Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi. 2008; 6 (3):133–140.
9. Derwent F. Arslanoğlu E. Şenel Ö. Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri ve Sportif Aktivitelere Katılımla İlişkisi (İstanbul İli Örneği), Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi.2010; 7 (1): 523–525.
10. Russell GW. Sport Riots: Social- Psychological Review, Canada foundations of Sport Champaign, IL: Human Kinetics Publishers, 2003.
11. Şahin HM. Sporda Şiddet ve Saldırganlık, Gaziantepspor Kulübü Spor Eğitim Yayınları Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2003.
12. Kiper İ. Saldırganlık Türlerinin Çeşitli Ekonomik, Sosyal ve Akademik Değişkenlerle İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1984.
13. Baron RA. Richardson DR. Humanaggression (2nd Ed.), Plenum Pres, New York,1994.
14. Ramazanoğlu F. Canikli A. Saygın Ö. Futbolcular ile Taekwondocuların Saldırganlık Düzeylerinin Karşılaştırılması, Atatürk Üniversitesi BESYO, Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi. Erzurum, 2002;4 (2) :37–39.
15. Aktaş Z. Çobanoğlu G. Yazıcılar İ. Profesyonel Erkek Basketbolcuların Saldırganlık Düzeyleri İle Maç Başarıları Arasındaki İlişkinin Araştırılması, Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 2004; 2 (3): 127–134.
16. Koroç Z. Bayar P. Sporun Kişilik Üzerine Etkileri Araştırma Raporu, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü. SESAM, Ankara, 1989.
17. Afyon YA. Özkan H. Yıldız SM. Profesyonel Futbol Takımlarının Saldırganlık Düzeylerinin Karşılaştırılması, Doğu Anadolu Bölge Araştırmaları, 2005:163–167.
18. Lancelotta GX. Vaughn S. Relation Between Types of Aggression Sociometric Peer and Teacher Perception. Journal of Educational Psychology, 1989; 81 (1) :890.
19. Çobanoğlu MG. Sporda Saldırganlık Olgusu ve Bu Olgunun Sportif Performans Üzerine Etkisi, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayımlanmamış Doktora Tezi, İzmir, 1993.
20. Gill DL. Psychological Dynamics of Sport. Champaign. IL. Human Kinetics.1986.
21. Rainey DW. A Gender Difference in Acceptance of Sport Aggression, Journal of Teaching of Psychology, 1984;13 (2) :138–140.